

Verksamhetsberättelse för 2024 för Västerbottens läns nykterhetsförbund - den samlade nykterhetsrörelsen i Västerbotten

Styrelsen för VLN har haft följande sammansättning under 2024:

Ordförande	Bertil Forsberg SBF
Vice ordförande	Margot Asplund SBF
Sekreterare	Kerstin Sjöström IOGT-NTO
Kassör	Carina Granberg IOGT-NTO
Ledamot	Kurt Bergner MHF
Ledamot	Sven Ederlöf SBF
Ledamot	Birgitta Hellström Junis
Revisorer	Karl-Gunnar Miltsis SBF och Hans-Inge Smetana MHF
Revisorssuppleanter	Johan Brändström SBU och Joakim Löfbom (IOGT-NTO)
Valberedning	Ann-Marie Lindgren SBF sammankallande och Linda Tjälldén IOGT-NTO

Styrelsen har haft sex styrelsemöten under verksamhetsåret. Fyra av mötena har genomförts digitalt och två har varit fysiska möten. Digitala möten underlättar när styrelsens ledamöter är spridda över länet.

Årsmöte 2024

Årsmötet för 2024 hölls den 9 april på Ordenshuset i Umeå. Totalt deltog 16 personer på årsmötet. Några deltog digitalt. Mats Lundström, IOGT-NTO var årsmötesordförande. Resultatet för 2023 var ett plus på 33 782 kr. Behållning vid årets slut var 149 455 kr. Årsmötet beslutade om en arbetsplan och budget där VLN fortsätter med projektet ”Nya grepp för opinionsbildning i samverkan”. Årsmötet antog ett uttalande på temat alkohol och hjärnan med specifik inriktning på alkohol och äldre.

Föreläsning av Rebecka Öberg, politisk sekreterare vid IOGT-NTO:s Brysselkontor

Årsmötet den 9/4 inleddes med ett mycket intressant föredrag med Rebecka Öberg, politisk sekreterare för EU-frågor vid IOGT-NTO:s Brysselkontor. Temat var ”Folkrörelsens centrala plats i den fria rörligheten – varför vi behövs för att EU:s drogpolitik ska fungera.” EU är en handelsunion som fokuserar på den fria rörligheten mellan länderna. Därför är folkrörelserna viktiga för att driva på folkhälsofrågorna i EU, där ju en restriktiv alkoholpolitik ingår.

Alkohol- och narkotikapolitik inom EU

UMEÅ. Västerbottens läns nykterhetsförbund (VLN) arrangerade den 9 april ett föredrag om alkohol- och drogfrågor på EU-nivå med Rebecka Öberg, politisk sekreterare för EU-frågor placerad vid IOGT-NTO:s Brysselkontor.

Hon höll på länk från Bryssel en uppskattad presentation inför året EU-val, och fick många frågor om var olika beslut avgörs från ett 20-tal personer samlade

på Ordenshuset i Umeå, samt andra uppkopplade hemifrån.

Ett inledande budskap var att många alkohol- och narkotikafrågor kan hanteras både av EU och enskilda länder. Det gäller exempelvis frågan om varningstexter på förpackningar. Förslag om införande av varningstexter har varit på väg men ännu inte gått igenom i EU. Länder som Irland har då inte väntat på att EU ska

kräva detta i medlemsländerna utan nationellt gått före.

Andra områden där både EU och enskilda stater kan fatta viktiga beslut är exempelvis legalisering av cannabis, där man inom EU inte har beslutat om något som hindrar detta, men skulle kunna anta en sådan policy.

Andra viktiga frågor där man enligt Rebecka Öberg bör kräva förändringar inom EU var alkoholindu-

strins omfattande lobbyarbete i parlamentet, samt det omfattande jordbruksstödet till alkoholproduktion. Eftersom vanliga valkompasser inte ger besked kring partiernas syn på drogpolitik så kommer VLN och medlemsorganisationerna att sprida information om detta.

Bertil Forsberg



Rebecka Öberg föreläste på länk från Bryssel.

Projekt med bidrag från Stiftelsen Ansvar för Framtiden (SAFF)

VLN har sett det nödvändigt att utveckla nya, mer uppsökande verksamhetsformer som kan stärka opinionsbildningen och nå såväl beslutsfattare som normbildare och allmänhet. Med det som utgångspunkt lämnade VLN-styrelsen in en projektansökan ”Nya grepp för opinionsbildning i samverkan” till SAFF (Stiftelsen Ansvar för Framtiden). I ansökan fanns beskrivet tre olika typer av aktiviteter, dialogmöten, medborgarforskning och minidokumentärer där vi planerade att söka upp allmänheten och olika beslutsfattare på ett annat sätt än vad vi gjort tidigare. VLN fick 89 000 kr för första året (beviljat april 2023) och 61 000 kr för år två.

Under 2024 har vi fortsatt med detta arbetssätt. Det har varit fem organiserade uppföljningsträffar där representanter från de olika aktuella aktiviteterna och våra medlemsorganisationer har varit med. På dessa träffar har det rapporterats och planerats runt olika aktiviteter inom projektet.

Antalet deltagare vid dessa träffar har legat på 10-16 personer.

- Det finns nu en YouTube kanal för Västerbottensläns Nykterhetsförbund VLN. Där finns det mini-dokumentärer som har spelats in inom projektet.
- Det har gjorts en artikelanalys om hur gårdsförsäljningsfrågan beskrivits i VK, vilket resulterat i två debattartiklar om tidningarnas bevakning av gårdsförsäljning. Kritiken mot tystnaden från VKs ledarredaktion ledde till en bra helsidesledare om riskerna med gårdsförsäljning.
- Hur ser Västerbottens mellanstadie-rektorer på ANDTS-undervisningen. En enkätstudie till rektorer om hur man arbetar med ANDTS frågor på olika skolor har genomförts och sammanställts i en rapport.
- Kontakt har tagits med olika politiker angående förslaget till gårdsförsäljning, vilket bland annat fick Maria Lundqvist Brömster att skriva ett bra debattinlägg för att visa att alla politiker i regeringsunderlaget inte är för gårdsförsäljningsförslaget.
- Utdelning av kunskapsmappar, med material om hur alkohol påverkar hjärnan, har gjorts till samtliga regionfullmäktigeledamöter i Västerbotten.
- En genomgång av rattfylleridomare vid tingsrätten i Umeå under två år har sammanställts till en rapport angående drograttfylleri vilken bl a använts för debattinlägg och insändare.
- En länsomfattande intervjuundersökning angående västerbottningarnas inställning till cannabis har genomförts under hösten 2024, och skall rapporteras våren 2025.
- En studie om hur alkoholen beskrivs som riskfaktor i samband med artiklar om bröstcancer har påbörjats.
- En sammanställning har gjorts kring de forskningsöversikter som har tagits fram angående alkoholens påverkan på kroppen.
- Ett seminarium för att i januari 2025 presentera och planera aktiviteter inom SAFF-projektet ”Nya grepp för opinionsbildning i samverkan” har planerats och marknadsförts.
-

INSÄNDARE.

Viktigt att minska alkoholkonsumtionen hos äldre

ALKOHOLKONSUMTION.

Senare års studier visar att alkoholkonsumtionen minskar i yngre åldrar medan undersökningarnas äldre deltagare, ofta gruppen över 65 år, dricker mer än tidigare generationer. Många unga antas medvetet välja en mer hälsosam livsstil, medan man ser att dagens pensionärer ofta har behållit sina tidigare alkoholvervanor. Med en ökande andel äldre i befolkningen blir det extra bekymmersamt att dessa nu dricker mer alkohol.

En nyligen publicerad kunskapsöversikt, Alkohol och hjärnan, som bland annat Hjärnfonden och Svensk förening för Allmänmedicin står bakom, pekar på en rad skäl för att försöka minska äldre alkoholkonsumtion.

Alkoholkonsumtionen påverkar inte bara risken för alkoholrelaterad demens. Risken ökar även att drabbas av den vanligaste formen av demens bland äldre, Alzheimers sjukdom, genom direkta



Det är viktigt att minska alkoholkonsumtionen hos äldre över 65 år, skriver debattörerna.

FOTO: BERTIL ERICSON/TT

effekter (neurotoxiska och inflammatoriska processer) och indirekta meka-

nismer som höjt blodtryck, vilket även ökar risken för stroke. Förutom

förtida död medför stroke även en omfattande sjuklighet som kräver omfattande

sjukvårdsinsatser. En tredje viktig orsak bakom sjuklighet och

långvariga vårdbehov bland äldre är fallskador. Fallolyckor inträffar lättare när man druckit alkohol, och forskningen visar på en tydlig riskökning både för dem som dricker alkohol ofta och för dem som dricker mycket.

Med nuvarande trend där gapet växer mellan behovet och tillgången av vård- och omsorg blir förebyggande åtgärder ännu viktigare. Tyvärr förefaller det som att styrande både inom Region Västerbotten och länets kommuner inte prioriterar alkoholförebyggande verksamhet, eftersom både de egna resurserna som stödet till ideella organisationer kraftigt minskat inom detta område. Vi föreningsombud inom Västerbottens läns nykterhetsförbund (VLN) hoppas att man från politisk nivå ska prioritera om utifrån ett folkhälso-perspektiv!

Västerbottens läns nykterhetsförbund ombudsårsamling

Narkotikapåverkade förare ett allt större hot

BROTT, LAG OCH RÄTT.

Våra vägar tyggs säkrare, riskerna handlar allt mer om olämpliga förare. Västerbottens läns nykterhetsförbund har granskat alla 235 rattfylleridomar vid Umeå tingsrätt åren 2018 och 2022. Vanligt rattfylleriet svarade för 49 procent av domarna och drogattfylleriet för 51 procent.

I åldersgrupper 20-39 år var antalet dömda med narkotikapåverkan hela 2,5 gånger fler än de med alkohelpåverkan, vilket indikerar hur utvecklingen kan fortsätta. Cannabis och amfetamin är de vanligast förekommande drogerna. De fanns i cirka 75 procent av drogattfylleribrotten. Många av dem som döms för drogattfylleri har också fått domar för andra brott som misshandel, vapenbrott, stöld, häleri etc. Detta tyder på att dessa ofta är för polisen intressanta personer att stoppa i trafiken, och då tas med för provtagning.

Eftersom polisen använder rutinkontroller för alkohol, medan rutinkontroller för narkotikapåverkan inte varit tillåtna i Sverige, årtroligen den verkliga fördelningen av påverkade förare än mer förskjutet mot narkotika.

Rättsmedicinalverket har nyligen utifrån obduktioner redovisat hur vanligt det är att vara alkohol- eller narkotikapåverkad i samband med dödliga trafikolyckor. 39 procent av de förare som dog i trafiken 2012-2022 hade alkohol eller narkotika i kroppen, bara narkotika 23 procent, alkohol 11 procent och både alkohol och narkotika 5 procent. Att det var dubbelt så vanligt med narkotika som alkohol förstärker antagandet att domstolsmaterialet underskattar drogattfylleriet.

Även om situationen inte är lika alarmerande i Sverige som i många andra länder, visar även dessa data från



Mer måste göras mot drogattfylleri, arser insändarskribenterna.

FOTO: JOHAN NILSSON/TT

Västerbotten att det redan gått för långt. Arbetet mot narkotikan behöver förstärkas med större resurser för ett långsiktigt förebyggande arbete, insatser för tidig upptäckt och evidensbaserad beredevård. Erfarenheterna från andra länder visar att förbudet mot narkotika bör behållas. "Partyknarkare" bidrar till att användningen sprids och fler drabbas av skadeverkningsarna.

**KURT BERGNER
BERTIL FORSBERG**

Västerbottens läns nykterhetsförbund

Folknykterhetens vecka

VLN:s olika medlemsorganisationer genomförde en del aktiviteter runt om i Västerbotten under folknykterhetens vecka.

Ge barnen en vit jul/Vit jul

VLN tog fram en ny bordsryttare i fjol på temat ”Ge barnen en vit jul. Den har delats ut av medlemsorganisationerna vid olika arrangemang och kampanjer för Ge barnen en vit jul/Vit jul. Även i år fick VLN helt gratis plugin annonser i VK och VF på temat ”Ge barnen en Vit Jul”.

Media /Påverkan

Årsmötet antog ett uttalande på temat alkohol och hjärnan med specifik inriktning på alkohol och äldre.

VLN har lämnat in remissvar på Narkotikautredningen. En synpunkt som trycks på i svaret är att det är för lite i planen vad gäller drogförebyggande arbete.

VLN har haft debattinlägg och en dialog med olika politiker angående frågan om gårdsförsäljningen. Eftersom gårdsförsäljningen kan äventyra monopolet och därmed vårt systembolag är det viktigt att försöka påverka beslutsfattarna.

VLN har via Kurt Bergner och Bertil Forsberg haft en insändare om drograttfylleri och cannabis. Därtill har Lars-Olov Sjöström, MHF, skrivit en debattartikel i VK där VLNs undersökning av tingsrättsdomar citerades på temat att legalisering av Cannabis skulle hota trafiksäkerhetsmålen. Representanter för medlemsorganisationerna har även haft inne ett antal insändare/artiklar i media, främst på temat gårdsförsäljning och alkoholpolitik.

I samband med att VLN via sociala medier publicerade en filmad intervju med Jonas Sjöstedt inför EU-valet fick vi också in en insändare med en utmaning till andra partier.

Hemsida/Facebooksida

På VLN:s hemsida finns information om det mesta som VLN gör. Styrelsen vill framföra ett tack till tidigare styrelsemedlemmen Åke Eriksson för att han sköter VLN:s hemsida. VLN har även en öppen FB-sida. På den sidan är det lite mindre aktivitet, men planen är att den ska användas mera aktivt. VLN har även en Youtubekanal för inspelat material under uppbyggnad <https://www.youtube.com/@VasterbottenslansNykterhetsfor/videos>

Samverkan/Representation

De flesta arrangemang som VLN arrangerar görs i samverkan med NBV, Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet.

I länsamrådsgruppen för ANTDS har VLN två ledamöter samt ersättare. Kerstin Sjöström och Margot Asplund har varit ordinarie representanter, Kurt Bergner har varit ersättare. ANTDS-rådet har träffats fyra gånger under 2024. Mats Lundström deltog vid ett av dessa möten. Han presenterade den enkätundersökning som gjorts inom SAFF-projektet vilken riktade sig till mellanstadierektorerna i Västerbotten som de gjort angående ANDTS-undervisningen i skolorna.

VLN är medlem i Samforma som består av ca 70 olika organisationer. Margot Asplund representerade VLN på deras årsmöte.

VLN är medlem i Sveriges Landsråd för Alkohol och Narkotikafrågor (SLAN). Ingen från VLN kunde i år representera oss vid SLAN:s representantskapsmöte i Stockholm.

DEBATT.

Ger VK en korrekt bild av gårdsförsäljning?

GÅRDSFÖRSÄLJNING. Ser du vingårdar vid havet eller slutet för Systembolagets monopol när gårdsförsäljning av alkohol förs på tal? Många har nog observerat att frågan om gårdsförsäljning länge har varit aktuell med argument för och emot som inte går ihop.

Västerbottens läns nykterhetsförbund har granskat vilken bild VK:s läsare har fått genom att via VK:s digitala arkiv söka fram och granska alla texter i VK mellan 1 juni 2017 och 31 januari 2024 som berörde gårdsförsäljning av alkohol. Av 39 texter var 27 insändare och debattinlägg. Av insändarna hade två av tre ett negativt budskap kring gårdsförsäljning. Argumenten i debattinlägg och insändare mot gårdsförsäljning handlar i huvudsak om två saker, dels att det skulle kunna få EU att inte längre låta Sverige ha ett monopol för Systembolaget vilket anses få stora konsekvenser, dels att alkohol är skadlig även om den köpts hos lokala producenter.

Ledarsidans krönikor och ledarцит samt nyhetsartiklarna som berättat om gårdsförsäljning gav i de flesta fall en positiv bild, 7 hade argument för gårds-



Gotländsk vinodling. Gårdsförsäljning i norr handlar mer om mikrobryggerier av öl eller destillering av spritdrycker.

FOTO: FREDRIK SANDBERG/TT

försäljning, två var emot och två speglade ingen åsikt i frågan. Intressant är dels att VK:s "egna ledarskrifter" inte under den studerade perioden verkar ha behandlat gårdsförsäljning i någon ledare.

Den tredje Gårdsförsäljningsutredningen kom i december 2021 med sitt

förslag hur gårdsförsäljning skulle kunna införas i Sverige utan att undantaget inom EU för ett svenskt butiksmonopol riskerar att upphävas. Nyheten har via TT i media inklusive VK presenterats som lösningen på frågan. Att en lång rad kompetenta remissinstanser från Karolinska institutet till Systembolaget i sina

remissvar var starkt kritiska till förslaget har inte resulterat i nyhetsartiklar eller ledarkommentarer.

Det förefaller ganska märkligt att vi fann nyhetsartiklar i VK som vår granskning klassade som positiva till gårdsförsäljning, dessa artiklar borde ju inte plädera för en viss åsikt. När en nyhetsartikel

ensidigt speglar uppfattningen hos en intressent blir den emellertid vinklad. I VK fann vi en artikel där en representant för ett 40-tal bryggeriföretag fick lägga fram deras uppfattning att det behövs lägre ölskatt och gårdsförsäljning för att stötta mindre bryggerier. En annan nyhetsartikel i VK som pläderar för införande

av gårdsförsäljning bygger helt på den årliga Dryckesbranschrapporten och en intervju med representant för företagen bakom denna rapport.

Ingen av dessa artiklar innehöll ett enda ord om invändningarna mot gårdsförsäljning, eller en kommentar från alkoholforskare, Systembolaget, nykterhetsrörelsen eller andra som inte delar alkoholindustrins uppfattning i frågan.

Det verkar inte så noggrant med korrekta fakta för en del skribenter bakom debattinlägg om gårdsförsäljning, men det är ändå frånvaron av en seriös behandling av frågan på nyhetsplats och på VK:s ledarsida som föranleder mest besvikelse. Regeringen har trots remissinstansernas kritik valt att arbeta vidare med utredningsförslaget från december 2021. Den som bygger sin uppfattning på att läsa VK har behövt läsa insändarspalterna för att förstå att regeringen nu sätter svensk alkoholpolitik på spel.

Bertil Forsberg, ordförande Västerbottens läns nykterhetsförbund

INSÄNDARE.

Vem vill stoppa legalisering av cannabis i EU?

POLITIK. Vänsterpartiets förstanamn på EU-valsedeln Jonas Sjöstedt har på Youtube svarat på de frågor som Västerbottens läns nykterhetsförbund ställt om hur vissa alkohol- och drogfrågor borde hanteras av EU.

Inställningen hos partiet mot gårdsförsäljning och hotet att EU skulle ta bort undantaget med monopol för Systembolaget känns klokt och förväntat, liksom att alkoholindu-

strins lobbyarbete inom EU är ett problem som kräver åtgärder. V vill även införa varningstexter på alkohol inom EU, vilket känns naturligt inte minst som alkohol är mer cancerframkallande än massor av produkter med varningstexter.

Däremot förvånas man över svaret att V inte vill jobba för en gemensam EU-politik mot legalisering av viss narkotika trots att vi

till och med här i Västerbotten ser hur partyknarkande på krogarna blir allt mer vanligt, och att sedan vissa länder måste ge efter och tillåta cannabis.

Vilket parti ska man då rösta på om man vill att EU ska ta gemensamma tag mot det gränsöverskridande problemet med att narkotikan håller på att ta över som berusningsmedel bland yngre?

Frustrerad



Cannabis.

FOTO: MARTIN MEISSNER

Ekonomi

Anslaget till SAFF-projektets andra år var 61 000 kr som utbetalats 2024. Folkhälsobidrag från Region Västerbotten uteblev även under 2024, men före årsskiftet meddelades muntligt att för 2025 kommer 10 000 kr att beviljas för ett seminarium om cannabis. Resultatet för 2024 blev ca 18 500 kr, vilket beror på att SAFF-projektet inte haft kostnader i samma takt som förväntat. Tillgångarna vid årets slut var ca 158 900 kr.

Slutord

Projektet "Nya grepp för opinionsbildning i samverkan" med bidrag från Stiftelsen Ansvar för Framtiden har varit en viktig del av vår verksamhet även under 2024. Projektet borde enligt tidsplanen bli färdigt efter 2 år, vilket blir under april 2025, men vi har fått medgivande att kunna jobba med kvarvarande medel inom projektet året ut. Vi hade den 18 januari i år en Idédag på Hotell Björken i Umeå för att diskutera vad vi gjort och hur vi fortsätter. Det kom drygt 30 personer, mer än en tredjedel har inte jobbat i projektet tidigare, och två nya organisationer var representerade (Junis och RNS). Erfarenheten är nu att det tar mer tid än vi trodde att först samla in underlag och data, och sedan dra nytta av vad vi funnit genom opinionsbildning exempelvis via media eller dialog med ansvariga. Ett exempel är att vi i hösten 2024 intervjuade närmare 500 personer "på gatan" om deras syn på legalisering av cannabis. Vi hade representanter från VLN och medlemsorganisationerna ute i alla länets kommuner utom en. Nu 2025 kommer rapporten och arbetet att sprida och skapa debatt utifrån resultaten

Styrelsen vill passa på att tacka deltagarna för deras insatser hittills! SAFF-projektet ska fortsätta drivas med ambitionen att fler personer från medlemsorganisationerna kan rekryteras och komma med idéer kring nya opinionsbildande aktiviteter som man i grupp kan arbeta med.

Styrelsen för VLN

Bertil Forsberg

Margot Asplund

Carina Granberg

Kerstin Sjöström

Kurt Bergner

Sven Ederlöf

Birgitta Hellström